

Вважаємо, що такий підхід щодо класифікації функцій права є доречним (бо через аналіз регулятивної і охоронної функцій розкривається сутність права), але не повним (бо охоронна функція охоплює своїм змістом правові явища, які можна було б охарактеризувати та розкрити в межах ще однієї самостійної функції права).

Для розкриття сутності проблеми, що піднімається, пропонуємо розпочати із характеристики і співвідношення понять «охорона» та «захист». До речі, співвідношення цих понять досить ґрунтовно розкривається в працях М. Р. Сиротяка [4, с. 16-25].

Поняття «охорона» і «захист» дуже близькі за змістом, а тому, іноді, вживаються в юридичній літературі як слова-синоніми.

Якщо звернутися до тлумачних чи енциклопедичних словників, то поняття «охорона» і «захист» не мають чітких змістовних розбіжностей. Так, у словниках поряд з поняттями «охорона лісів» чи «охорона природи» розкриваються поняття «захист навколишнього середовища», «захист рослин» та «захист кущів від морозів» [5, с. 359, 770; 6, с. 455, 953].

Наприклад, у одному з тлумачних словників термін «захист» визначається як те, що захищає, служить обороною, а термін «захищати» – охороняти, огородити від посягань, від негативних дій, від небезпеки; попередити, забезпечити від чого-небудь [7, с. 196-197]. Тобто виникає ситуація, коли «охорона» визначається за допомогою слова «захист», а «захист» визначається за допомогою слова «охорона».

В юридичній літературі 60-80-х років ці поняття досить часто вживалися як слова синоніми і визначалися одне через одне. Наприклад, у своїх працях М. В. Вітрук, розкриваючи особливості правового положення особистості, звертав увагу на гарантії охорони (захисту) її прав, обов'язків і законних інтересів. При цьому поняття «охорона» і «захист» ототожнювалися [8, с. 217-225].

Ще у 70-х роках з'явилися ґрунтовні наукові дослідження, в яких були перші спроби розмежувати в юридичній термінології поняття «охорона» і «захист» [9], але лише у 80-х роках розвернулася щодо цього дискусія в юридичній літературі [10; 11; 12].

Наприклад, М. С. Малєїн вважає, що «охорона прав» – більш об'ємне за змістом поняття, яке включає всі юридичні правила щодо певного блага [12, с. 18]. На його думку, вже сам факт, що право регулює той чи інший вид суспільних відносин, свідчить про те, що цим відносинам надається особливе значення, вони охороняються державою. Встановлюючи в правових нормах масштаби і межі поведінки з приводу конкретного блага, визначаючи права і обов'язки учасників правовідносин, їх бажану з точки зору суспільства поведінку і наслідки небажаних вчинків, держава таким чином, бере під охорону ці блага і відповідні права на них.

Під захистом права розуміються заходи, що передбачені в законі на ті випадки, коли право вже порушено. До них М. С. Малєїн відносить заходи юридичної відповідальності та інші правові санкції. До речі, на думку М. С. Малєїна, заходи примусу, спрямовані на попередження особистих прав і їх відновлення, здійснюються застосуванням норм як охорони, так і захисту прав.

Пізніше ця наукова дискусія перейшла й у сферу діяльності органів державної влади. Постало питання співвідношення понять «правоохоронна діяльність» і «правозахисна діяльність», а також розмежування «правоохоронних органів» та «правозахисних органів». У навчальних посібниках зазвичай ототожнюють «правозахисну діяльність» і «судову діяльність», а тому окремо розглядають систему і компетенцію «правоохоронних органів» і «судових органів» [13]. Деякі автори, розглядаючи систему органів державної влади і характеризуючи специфіку їх діяльності, уникають термінів «захист» і «правозахисна діяльність», використовуючи тільки поняття «охорона» і «правоохоронна діяльність». При цьому ці автори до правоохоронних органів відносять не тільки поліцію, прокуратуру чи Службу безпеки, а й судові органи [14, с. 42-43], пояснюючи це тим, що їх діяльність спрямована передусім на охорону встановлених чинним законодавством норм права.

Усе розмаїття думок щодо співвідношення понять «охорона» і «захист» можна викласти у межах двох наукових підходів. Перший полягає в тому, що ці поняття тотожні і їх роз-

ням норм права процесуальні (процедурні) правовідносини, в межах яких і відбувається безпосередньо захист порушених суб'єктивних прав або ліквідується реальна загроза їх порушення. Якщо виходити з таких наукових посилок, то охорону можна розглядати як систему законодавчо встановлених матеріальних правових гарантій, а також діяльність уповноважених на те органів по їх реалізації з метою запобігання порушенням норм чинного законодавства.

Як вже відмічалось, поняття «захист» необхідно пов'язувати з правом в суб'єктивному розумінні та з процесуальними (процедурними) нормами права. Виходячи з цього, можна дійти висновку, що захист прав – це сукупність заходів організаційно-правового характеру, що реалізуються компетентними державними органами та організаціями, яким таке право надано чинним законодавством, у межах юридичного процесу (юридичних процедур) з метою відновлення порушеного права, усунення перешкод в його реалізації, усунення реальної загрози порушення суб'єктивних прав протиправними діями, а також із метою застосування до порушника заходів правового примусу. Правовий захист слід розглядати як систему законодавчо встановлених процесуальних (процедурних) правових гарантій, а також діяльність уповноважених на те органів і організацій щодо їх реалізації з метою відновлення порушеного права, усунення перешкод в його реалізації, усунення реальної загрози порушення суб'єктивних прав протиправними діями порушника, а також із метою застосування до порушника заходів правового примусу.

Отже пропонуємо розглядати поняття «охорона» і «захист» як такі, що не охоплюють один одне за змістом, та виокремлюються за трьома критеріями: 1) факт порушення норм права; 2) приналежність цих понять до «права в об'єктивному розумінні» чи «права в суб'єктивному розумінні»; 3) прив'язка зазначених понять до норм матеріального чи норм процесуального (процедурного) права.

Висновки. Користуючись вище наведеними аргументами, пропонуємо за цільовою спрямованістю виділити три види функцій адміністративного права – регулятивну, охоронну та захисну.

Регулятивна функція адміністративного права набуває свого прояву у впливі на суспільні відносини шляхом встановлення прав, обов'язків, повноважень, шляхом закріплення системи органів державної виконавчої влади та порядку їх створення, тощо.

Охоронна функція адміністративного права набуває свого прояву у впливі на суспільні відносини шляхом встановлення заборон, видів правопорушень та санкцій за їх вчинення, обмежень, підстав застосування заходів адміністративного примусу, тощо.

Захисна функція адміністративного права набуває свого прояву у впливі на суспільні відносини шляхом закріплення процедур відновлення порушеного права, процедур накладення санкцій за вчиненні правопорушення чи за результатами розгляду публічного спору, а також процедур застосування інших заходів адміністративного примусу.

Список літератури

1. Старилів Ю. Н. Курс общего административного права : в 3-х томах. Т. 1. / Ю. Н. Старилів. – М. : Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА–ИНФА – М), 2002. – 728 с.
2. Козлов Ю. М. Административное право : учебник / Ю. М. Козлов. – М. : Юристъ, 2005. – 554 с.
3. Тихомиров Ю. А. Курс административного права и процесса / Ю. А. Тихомиров. – М. : Юринформцентр, 1998. – 798 с.
4. Сиротяк М. Р. Захист прав потерпілого в провадженні в справах про адміністративні правопорушення : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / М. Р. Сиротяк. – Харків, 2006. – 204 с.
5. Большой толковый словарь русского языка / Гл. ред. С. А. Кузнецов. – СПб. : Норинт, 2002. – 1536 с.
6. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А. М. Прохоров. – 4-е изд. – М. : Сов. энциклопедия, 1988. – 1600 с.
7. Ожогов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожогов ; под ред. Н. Ю. Шведовой. – 2-е изд. – М. : Русский язык, 1998. – 750 с.
8. Витрук Н. В. Основы теории правового положения личности в социалистическом обществе / Н. В. Витрук. – М. : Наука, 1979. – 230 с.
9. Тихонова Б. Ю. Субъективные права советских граждан, их охрана и защита / Б. Ю. Тихонова : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1972. – 24 с.

10. Завадская А. Н. Реализация прав граждан в условиях развитого социализма / А. Н. Завадская. – М. : Юрид. лит., 1983. – 292 с.
11. Лейст О. Э. Санкции и ответственность по советскому праву: (Теоретические проблемы) / О. Э. Лейст. – М. : Изд-во МГУ, 1981. – 239 с.
12. Малейн Н. С. Охрана прав личности советским законодательством / Н. С. Малейн. – М. : Наука, 1985. – 168 с.
13. Судебные и правоохранительные органы Украины : учебник / Под ред. проф. А. М. Бандурка. – Х. : Ун-т внутр. дел, 1999. – 350 с.
14. Бельский К. С. Полицейское право. Лекционный курс / К. С. Бельский ; под ред. канд. юрид. наук А. В. Куракина. – М. : Дело и Сервис, 2004. – 816 с.
15. Тараненко С. М. Захист прав і свобод громадян у провадженні в справах про адміністративні правопорушення та їх забезпечення в діяльності міліції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / С. М. Тараненко; НАН України. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2000. – 20 с.
16. Трубін І. О. Підписання угоди про асоціацію як передумова вдосконалення правового регулювання електронної комерції в Україні / І. О. Трубін // Фінансове право. – 2014. – № 1. – С. 6–10.

Стаття надійшла 13.03.2017 р.

А. Н. Миколенко, канд. юрид. наук, доцент
 Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
 Кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики
 Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

СОВРЕМЕННЫЙ ВЗГЛЯД НА КЛАССИФИКАЦИЮ ФУНКЦИЙ АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРАВА

Резюме

В статье анализируются различные классификации функций административного права и обосновываются предложения по решению существующих в этой сфере проблем на теоретическом и практически-прикладном уровнях. Раскрывается содержание регулятивной, охранительной и защитной функций административного права.

Ключевые слова: охрана, защита, функции административного права, регулятивная функция, охранительная функция, защитная функция.

O. M. Mykolenko, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor
 Odessa I. I. Mechnikov National University
 the Department of Criminal Law, Criminal Procedure and Criminalistics
 Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

MODERN VIEW OF CLASSIFICATION OF ADMINISTRATIVE LAW FUNCTIONS

Summary

The article analyzes different classifications of the functions of administrative law and justifies proposals for solving existing problems in this sphere at the theoretical and practical levels. The content of the regulatory, protective and defensive functions of administrative law is disclosed.

Key words: protection, defense, administrative law functions, regulatory function, protective function, defensive function.